

Könyvtáros-egyesületek és könyvtárszövetségek az NSZK-ban

MEZEI György

A Német Szövetségi Köztársaságban az alkotmány szerint a kulturális kérdések az egyes tartományi kormányok hatáskörébe tartoznak, így a könyvtárügy kérdései is. Az országos szinten megoldandó problémákat a tartományi kultuszminiszterek rendszeres időközönként ülésező tanácskozása (Kultusminister-Konferenz, KMK) tárgyalja. Az itt elfogadott egységes irányelveket a tartományi kormányok hajtják végre. A szövetségi államszerkezet sok vonatkozásban erős széttagoltságot eredményezett, ezért nagy jelentősége van a könyvtárak szövetségeinek és a könyvtáros-egyesületeknek, amelyek az egységtörekvések fő képviselői.

A könyvtárszövetségeket és a könyvtáros-egyesületeket országosan a Deutsche Bibliothekskonferenz (DBK, Német Könyvtári Konferencia) fogja össze. Ez a testület önkéntességi alapon működik, üléseit félévenként, áprilisban és októberben tartja. Megalapítása 1963-ban történt, kezdetben "Marburgi Konferencia" néven működött. Főleg általános kérdésekben képviseli a tagegyesületek érdekeit. Jogi és továbbképzési bizottságot tart fenn; irányítása alatt áll továbbá a Bibliothekarische Auslandsstelle (Külügyi Intézet), amely a külföldi könyvtároslátogatók tanulmányutjait szervezi az NSZK területén, valamint a nyugat-német könyvtárosok számára gondoskodik külföldi csere-tanulmányutakról és csereállásokról. A DBK megbízásából jelenik meg a Bibliotheksdienst c. kiadvány is (lásd alább).

A Deutsche Bibliothekskonferenz tagjai közé az alábbi szövetségek és egyesületek tartoznak:

1. Arbeitsgemeinschaft der Spezialbibliotheken (AspB, Szakkönyvtári Munkaközösség);
2. Deutscher Büchereiverband (DBV, Német Közművelődési Könyvtárak Szövetsége);
3. Verband der Bibliotheken des Landes Nordrhein-Westfalen (VdB NRW, Észak-Rajna - Westfália tartomány Könyvtárszövetsége);
4. Verein der Bibliothekare an Öffentlichen Büchereien (VBB, Nyilvános Könyvtárak Könyvtárosainak Egyesülete);

5. Verein der Diplom-Bibliothekare an wissenschaftlichen Bibliotheken (VdDB, Tudományos Könyvtárak Okleveles Könyvtárosainak Egyesülete);
6. Verein Deutscher Bibliothekare (VDB, Német Könyvtárosok Egyesülete).

A tudományos és közművelődési könyvtárügy megosztottságát az egyesületek száma is jelzi, bár az utóbbi időben tapasztalhatók olyan kezdeményezések, amelyek az egység megteremtésére törekednek. Az egyesületek jellemző adatait, tevékenységük főbb irányait a következőkben szeretném ismertetni:

ARBEITSGEMEINSCHAFT DER SPEZIALBIBLIOTHEKEN (ASpB)

A munkaközösség 1946-ban alakult meg, közvetlenül a második világháború után. A műszaki tudományos könyvtárak tevékenységét fogja össze. Székhelye München, a Műszaki Főiskola Könyvtára. Tagjainak száma 200, az érdekkörébe tartozó könyvtárak és intézmények száma 1400.

DEUTSCHER BÜCHEREIVERBAND (DBV)

A szövetség a német közművelődési könyvtárakat kapcsolja össze. 1949-ben alakult újjá. Az alapszabályok szerint célja a könyvtárügy és a könyvtárosi szakismeretek fejlesztése. Ennek érdekében támogatja és kiegészíti más szervek hasonló irányu munkáját, szorgalmazza a könyvtárak iránt támasztott követelmények magasabb fokú kielégítését. Közreműködik a könyvtárügy fejlesztését célzó szakmai és pénzügyi irányelvek kidolgozásában.

Tevékenységének egyik fő iránya az intézmények közötti jobb együttműködés megteremtése; tanácsokkal és állásfoglalásokkal segíti a tartományok közötti kapcsolatok bővítését. Ugyancsak fontos feladata a könyvtárüggyel kapcsolatos szakmai információk gyűjtése és rendelkezésre bocsátása, a tapasztalatok ismertetése és más könyvtárakhoz történő eljuttatása; működése ebben a vonatkozásban kifejezetten módszertani jelleget ölt.

A fenti célkitűzések értelmében értékes munkát fejtett ki a szövetség az országosan egységes könyvtári törvény megalkotása érdekében, melynek hiánya még ma is hátrányosan érinti az NSzK-ban működő közművelődési könyvtárakat. Terveket és javaslatokat dolgozott ki az elmúlt években a könyvtárosok egységes szakmai képzésének megvalósítására, támogatta az Einkaufszentrale (EKZ, Könyvtárellátó) létrehozását, a könyvtári szakfolyóirat kiadását, valamint a könyvtári munkával összefüggő kutatási feladatok meghatározását és azok értelmében elkészült kutatási jelentések kiadását. Nem vezetett eredményre az a kísérlete, hogy a tudományos és közművelődési könyvtárak közötti szakadékot áthidalja, bár 1952-ben ennek érdekében a szövetség elnevezését is megváltoztatták Deutsche Bibliotheksverbandra (Német Könyvtárszövet-

ség). A formális névváltoztatás nem bizonyult elég vonzósnak, a tudományos könyvtárak továbbra sem vettek részt a szövetség munkájában, ezért az 1957. évi közgyűlésen ismét a régi egyesületi név felvételét határozták el.

A szövetség élén elnökség és vezetőség áll, amelyet négy-, illetve három-éves időszakra választanak a tagegyesületek képviselőiből. A vezetőség munkáját szélesebb körű Tanácsadó Testület támogatja; ennek tagjait az érdekelt tartományok delegálják, s ebben vesznek részt a kommunális szervek és hatóságok – a Deutscher Städtetag, Deutscher Städtebund, Deutscher Gemeindegat stb. – képviselői is.

A DBV önálló, választott vezetőség irányítása alatt álló tartományi szervezetet létesített Bajorország, Hessen, Alsó-Szászország, Észak-Rajna – Weszfália és Schleswig-Holstein tartományban; önálló szervezet működik Nyugat-Berlinben is.

A szövetség tagjai közös munkájukat szekciók keretében végzik. Ezek a következők:

1. nagyvárosok 350 000 lakos fölött (17 tag),
2. középnagy városok 100 000 – 350 000 lakos között (45 tag),
3. közép- és kisvárosok 100 000 lakos alatt (180 tag),
4. regionális könyvtárszövetségek és járási körzetek (82 tag),
5. állami könyvtári intézmények (10 tag).

A szövetség tartja fenn Nyugat-Berlin székhellyel az *Arbeitsstelle für das Büchereiwesen* nevű központi szervet, amely a magyar Könyvtár-tudományi és Módszertani Központéval rokon jellegű módszertani feladatokat lát el. Ennek létrehozását 1952-ben határozták el, azonban pénzügyi és gazdasági okok miatt tényleges működését csak 1958-ban kezdte meg. Kiadói és bibliográfiai tevékenysége különösen értékes. Központilag adják ki a munkabizottságokban és szekciókban feldolgozott kutatási témák anyagát, a különféle bibliográfiai szolgáltatásokat, a könyvtárak éves gyorsstatisztikáját és az összesített statisztikai anyagot. A legfontosabb kiadványok:

– Bibliotheksdienst. Havi folyóirat, rövid információkat közöl a könyvtár-ügy bel- és külföldi ujdonságairól.

– Bibliotheksdienst, Beihefte. Évente kb. 8 füzet; átfogó tanulmányokat és uti beszámolókat tartalmaz a könyvtári munka különböző területeiről. (Magyar vonatkozású anyagokat is közölt, pl. a 22. füzetben az 1956. évi magyar könyvtári törvény szövegét, 57. füzetében pedig G. Seydelmann beszámolóját magyarországi tanulmányutjáról és Sallai István tanulmányát a magyar falusi könyvtárakról.)

- Schnellstatistik. A közművelődési könyvtárak forgalmi és költségvetési adatai.
- Gesamtstatistik. A közművelődési könyvtárak statisztikai adatai tartományonkénti bontásban (3 évenként lélekszám szerinti feldolgozásban is).
- Handbuch der öffentlichen Büchereien. A közművelődési könyvtárak címét, gyűjtőkörét, dolgozók névsorát tartalmazó (a magyar Könyvtári Minervával rokon), 2 évenként megjelenő kiadvány.

Az Arbeitsstelle bibliográfiai szolgáltatásainak köre kiterjed az általános és a zenei könyvtárak munkájának területére, életrajzi bibliográfiák és válogatott ajánló jegyzékek közreadására. A kiadványok összeállítását általában a különböző könyvtárak végzik el, a központ főleg a kiadói és terjesztői munkában vállal részt, legujabban pl. a közismert Harrassowitz kiadóval (Wiesbaden) együttműködve. A munkamegosztás igen széles körű, ezért a központ viszonylag alacsony létszámmal és költségvetéssel működik, munkájában a könyvtárak és dolgozók segítő közreműködésére támaszkodik.

VERBAND DER BIBLIOTHEKEN DES LANDES NORDRHEIN-WESTFALEN (VdB NRW)

Ez a tartományi könyvtárszövetség Észak-Rajna - Wesztfália tartomány 184 intézményét fogja össze. 1948-ban alapították. Különös jelentőséget ad az egyesületnek, hogy ebben a tartományban oldották meg elsőnek a tudományos és közművelődési könyvtárak egy, közös szövetségben való összefogását; ez a jövő fejlődés szempontjából igen fontos tényező. Negyedéves folyóirata, a *M i t t e i l u n g s b l a t t*, igen magas színvonalu orgánium.

Az eddigiekben felsorolt szövetségek a könyvtárakat mint intézményeket fogták össze, ez az NSzK-beli szakmai szervezetek egyik fő típusa. Lássuk most a másik típust, a könyvtárosokat *s z e m é l y i* egyesületekben összefogó szakmai szervezeteket.

VEREIN DER BIBLIOTHEKARE AN ÖFFENTLICHEN BÜCHEREIEN (VBB)

A közművelődési könyvtárosokat fogja össze. 1949-ben Fuldában alapították, korábban a Verein Deutscher Volksbibliothekare (VDV, Német Népkönyvtáros Egyesület) nevet viselte. Székhelye Bréma.

Az egyesület nevének megváltoztatását az 1968. évi duisburgi közgyűlés határozta el. Ezzel azt az új szemléletet kívánta kifejezni, amely a régi értelmezésű "népkönyvtárakat" a mai, modern nyilvános (közművelődési) könyvtárártól megkülönbözteti. Ugyanezen a közgyűlésen határozták el azt is, hogy

a Deutsche-Bücherverband és Verein der Bibliothekare an Öffentlichen Büchereien a továbbiakban szorosán együttműködnek a könyvtárügy intézményes fejlesztése érdekében. A VBB, alapszabályai szerint, ezen túlmenően a könyvtárosok érdekeit képviseli, szakmai tanácskozásokat rendez, szakfolyóiratot ad ki, továbbá kapcsolatokat tart fenn a szakmai szervezetekkel és kulturális intézményekkel. Az egyesület rendes tagjai oklevelű könyvtárosok, de a rendkívüli tagok sorába mellékfoglalkozású, nem oklevelű könyvtárosokat is felvesz.

Az egyesület élén választott vezetőség áll, munkáját Tanácsadó Testület segíti. Szervezetileg az egyesület tartományi önálló csoportokat hozott létre, a csoportok minden 200 tag után egy főt delegálhatnak a Tanácsadó Testületbe. Jelenleg 11 csoport működik, ezekben 3149 rendes és 141 rendkívüli tagot tartanak nyilván. Az évi közgyűlést mindig más városban tartják meg. 1965 óta a közgyűléseken az MKE kiküldötte rendszeresen részt vesz, ezekről több beszámoló jelent már meg a "Könyvtáros" c. folyóiratban.

Az egyesületen belül két albizottság működik; ezek főleg a könyvtárosok érdekvédelmével és képzésével foglalkoznak, valamint bérügyi és munkajogi kérdésekkel. Az egyesület képviselője részt vesz a Bibliothekarische Auslandsstelle munkájában. Önálló tagsági joggal rendelkezik az IFLÁ-ban, továbbá képviselőt küld a "Arbeitskreis für Jugendliteratur" munkaközösségbe.

Az egyesület tevékenységének egyik legfontosabb megnyilvánulása a B u c h u n d B i b l i o t h e k c. szakfolyóirat kiadása. Ez a folyóirat Reutlingenben jelenik meg, korábban "Bücherei und Bildung" néven adták ki. 1948 óta a könyvtárosok körében az NSzK határain túl is jól ismert szakfolyóirattá vált; tárgyilagos, elemző cikkei segítették a német és az európai könyvtárügy fejlődését, könyvismertetései és recenziói pedig messzemenően érvényre juttatták a közművelődési könyvtárak állományfejlesztésének válogató szempontjait.

Emlékezetes kezdeményezése volt az egyesületnek az UNESCO-val közösen kiadott "Deutschland braucht Büchereien" c. emlékirat összeállítása, amelynek nyomán jelentős fejlődés indult meg a német könyvtári életben, és a közművelődési könyvtárakban uralkodóvá vált a szabadpolcos könyvtári rendszer. A legutóbbi években pedig a könyvtári törvény előkészítő munkálataiban, valamint a könyvtárosok képzési rendszerének reformjában fejtett ki értékes tevékenységet.

VEREIN DER DIPLOM-BIBLIOTHEKARE AN
WISSENSCHAFTLICHEN BIBLIOTHEKEN (vdDB)

A hároméves képzésű, de tudományos könyvtárban dolgozó okleveles könyvtárosok egyesülete. 1951-ben alakult meg. Székhelye; Karlsruhe, Tartományi Könyvtár. Tagjainak száma 1500 fő, a választott vezetőség munkáját 10 tagú tanács segíti. A felsőfoku képesítésű tudományos könyvtári dolgozók egyesületével közösen adja ki a "Zeitschrift für Bibliothekswesen und Bibliographie" c. tudományos igényű folyóiratot.

VEREIN DEUTSCHER BIBLIOTHEKARE (VDB)

A német könyvtárügyben igen nagy tekintélynek örvendő egyesület a felsőfoku képzettségű tudományos könyvtárosokat foglalja magában. Alapítási éve 1948. Székhelye: Kiel, Egyetemi Könyvtár. Tagjainak száma 688.

Havi folyóirata a "Z e i t s c h r i f t für Bibliothekswesen und Bibliographie", melynek szerkesztésében ismert nevű német könyvtárosok működnek közre, mint pl. W. Totok, G. Pflug, D. Poggendorf. Az egyesület szakbizottságaiban a legnagyobb tudományos könyvtárak dolgozói vesznek részt, szerkesztésükben jelenik meg a tudományos könyvtárak évkönyve, a "J a h r - b u c h der Deutschen Bibliotheken", melyből 1971-ben a 44. évfolyam jelent meg a wiesbadeni Harrassowitz kiadónál.

-.-.-.-

A közművelődési könyvtárakkal kapcsolatban említést kell még tenni az e g y h á z i alapon működő közművelődési könyvtárakat átfogó egyesületekről. Katolikus részről 2 ilyen egyesület működik: a Borromäusverein (székhelye Bonn) és a bajor tartomány területén a St. Michaelsbund (székhelye München). Az evangélikus könyvtárakat a Deutscher Verband Evangelischer Büchereien (DVEB) fogja össze (székhelye Göttingen). Az egyházi könyvtárszövetségek önálló könyvtárosképző iskolákat tartanak fenn, továbbá kiadványokat adnak közre az irányításuk alatt működő könyvtárak részére.

A t á j é k o z t a t á s ü g y területén az ipari dokumentáció gyors fejlődése következtében önálló egyesületek és képző intézetek alakultak ki, ezek legtöbbször a könyvtárártól függetlenül fejtik ki tevékenységüket. A legfontosabb a Deutsche Gesellschaft für Dokumentation (DGD, Német Dokumentációs Társaság), székhelye Frankfurt. Irányítása alatt működik a dokumentációs tanintézet és kiadásában jelenik meg a "Nachrichten für Dokumentation" c. folyóirat. A dokumentalisták személyi egyesülete a Verein Deutscher Dokumentare (VDD), székhelye Bonn.

A német könyvtárügy fejlődésében kezdettől fogva nagy szerepet játszottak a különböző szövetségek és egyesületek, a legtöbb közművelődési könyvtár alapítása is az egyes társaságok, egyesületek működéséhez kapcsolódik. Hamburgban pl. a városi könyvtári hálózat ma is alapítványi jelleggel működik. Az egyesületek szerepe a könyvtárügy fejlesztésében ma is rendkívül fontos, egyes tartományokban a falusi könyvtárak szakmai-módszertani irányítását is egyesületi alapokon álló intézmények útján végzik, pl. Bajorország, Schleswig-Holstein területén, sőt Oberfranken tartományrészben önálló könyvtárellátó szolgálatot is alapítottak. A helyi jelentőségű egyesületek nagy száma miatt ezeket teljességükben bemutatni egy rövid áttekintésben nem volt lehetséges. A válogatás jogával élve ezért csak azokat ismertettem, amelyek nemzetközi téren is számottevőek és célkitűzéseiket tekintve legalább egy tartományra kiterjedő területet fognak át.

---

x kulföldi hírek x kulföldi hírek x kulföldi hírek x

KÖNYVTÁRELLÁTÓ FURGONT használ 3 éve a Középfrank Könyvtárszövetség (Bajorország) Könyvtárellátója; így a könyvtárosok átnézhetik az új könyveket, mielőtt rendelnek belőlük. 1970-ben nagyobb (900 kötetet befogadó) kocsit állítottak üzembe, így most mindjárt át is veheti a kiválasztott könyveket a könyvtár. A kocsit vezetője beosztja a cédulákat a helyi könyvtár betürendes és szak-katalógusába, elintézi az állománybavétel adminisztrációját, s ha ideje engedi, a rongált könyvek javításáról, szerelésük felújításáról is gondoskodik. A szállítmányban a legszükségesebb könyvtári felszerelési tárgyak, anyagok is megtalálhatók. (Die Neue Bücherei, 1970. 4/5.sz.)

RÁDIÓJÁTÉKAINAK teljes anyagát átadta a Karl-Marx-Stadt-i városi és megyei könyvtár audiovizuális kabinetjének a Deutsche Demokratische Rundfunk. (Bibliothekar, 1971. 2.sz.)

TELJESÍTMÉNYÜKHÖZ MÉRİK a jövőben az NDK közművelődési könyvtárainak költségvetését. Az országos normák alapján, a helyi adottságokat figyelembe véve határozza meg a helyi tanács a könyvtár teljesítményének és költségvetésének tervét; a fő tervmutatók az állomány kötetszáma és a kölcsönzések száma (beleértve a regisztrálható helybenolvasást is), valamint a kölcsönzés önköltsége (az üzemeltetési és állománygyarapítási költségeknek egy kölcsönzésre jutó része). A kölcsönzési terv teljesítéséhez képest nő vagy csökken a könyvtár tervezett ellátmánya. A könyvtár dolgozói is érdekeltek anyagilag mind a kölcsönzési terv túlteljesítésében, mind az egy kölcsönzésre eső költségnorma csökkentésében, mert ezzel arányosan nő a könyvtár szociális és prémium-alapja. (Bibliothekar, 1971. 4.sz.)